

DETSKÁ KRESBA AKO DIAGNOSTICKÝ NÁSTROJ

Children's drawing as diagnostic tool

Dibujos de los niños como instrumento diagnóstico

Zita Michlerová

Kresba je prirodzená a obľúbená činnosť detí, ktorá poskytuje možnosti celkového uvoľnenia, prostredníctvom nej sa dá s dieťaťom nadviazať kontakt a poskytuje dieťaťu možnosť prejaviť svoje pocity, schopnosti, sociálne vzťahy.

Väčšina autorov zaoberajúcich sa štúdiom detskej kresby sa zhoduje na tom, že všetky deti na celom svete začínajú kresliť zhruba rovnakým spôsobom. Spôsob zobrazovania a obsah detských kresieb sa mení v závislosti na ich veku. Ak chceme využívať hodnotenie detskej kresby ako psychologický diagnostický nástroj, je nevyhnutné poznať vývinové štádiá kresbového prejavu.

Komunikačný význam kresby v období staršieho školského veku klesá a významnejším sa stáva písomný prejav. Nakoľko však nie je ešte plne automatizovaný, jeho grafologická analýza má svoje ohraničené možnosti. Napriek vývinovým obmedzeniam analýzy kresbového a písomného prejavu, existujú zákonitosti, ktoré poskytujú bohaté možnosti na využitie grafického prejavu písomného i kresbového aj u detí v predškolskom a školskom veku.

Analýzou kresby môžeme hodnotiť orientačne celkovú vývinovú úroveň dieťaťa a jeho rozumových schopností. Môžeme ňou zisťovať senzomotorické schopnosti, koordináciu. V kresbe sa odzrkadľuje spôsob citového prežívania dieťaťa, jeho aktuálne emočné ladenie i osobnosť. Kresba slúži k poznaniu špecifických vzťahov a postojov v blízkom i širšom sociálnom poli dieťaťa. V neposlednom rade sa v kresbe môžu odzrkadľovať patologické zmeny v psychike dieťaťa resp. následky po prekonaných somatických či psychických ochoreniach.

Kresbové techniky používané v psychologickej praxi sú triedené do viacerých skupín podľa cieľa ich použitia, formálnej stránky kresby, či obsahového zamerania. Podstatou kresbových techník je, že dieťa podľa zadanej inštrukcie vytvára predpísaný tvar (obkresľuje, vedie líniu čiary v uvedenom smere), vytvára určený obsah (postavu, strom, dom, rodinu), alebo si samé spontánne volí námet a využíva rôzny materiál (rodina, škola, začarovaná rodina, obľúbené činnosti, voľné čmáranie, experimentovanie s farbou). Cieľom tohto príspevku nie je kompletne podať obraz o jednotlivých technikách a tak záujemcov o podrobnejšiu klasifikáciu a opis kresbových techník odkazujem na monografiu Svoboda, Krejčířová, Vágnerová (2001).

Mnohí autori hodnotenia kresbových testov, i keď priamo nevychádzajú z grafologickej analýzy vykonaného pohybu pri kresbe, sa v hodnotiacich škálach odvolávajú na prvky, ktoré poznáme i z grafologickej terminológie.

Významný prvok hodnotenia kresbového prejavu predstavuje hodnotenie línie čiary, ťahu, jej elasticity a celkového charakteru čiary. Hodnotí sa formálna priestorová štruktúra kresby, jej harmonickosť, disharmónia, pravidelnosť. Pri hodnotení priestorovej symboliky mnoho autorov (Koch, Machoverová, Avé-Lallemantová) vychádza zo symboliky ako ju opísal Max Pulver vo svojej projekčnej schéme, vychádzajúc predovšetkým z teoretického základu C. G. Junga. Plocha papiera zobrazuje celý svet, na ktorý jedinec umiestňuje obsahy podľa toho, ako sa individuálne aktivizuje v živote a využíva životný priestor. V tomto je symbolika v písme, v jeho priestorovom usporiadaní zhodná, a tak možno verifikovať zistenia a hypotézy z hodnotenia kresby i v analýze písomného prejavu a naopak. Zistenia v literatúre i vlastné poukazujú na to, že poruchy plynulosti čiary v zmysle tremoru, ataxie, prerušovaných línií, zle nadväzujúcich línií, deformácií tvaru, dvojítých línií, ktoré objavíme v kresbovom prejave môžeme nájsť, aj v písomnom prejave. Tieto poruchy sú typické a uvádzané ako príznaky tzv. organických poškodení CNS, ktoré môžu u detí byť diagnostikované v rámci ľahkej mozgovej dysfunkcie, posttraumatických stavov, porúch

pozornosti, epilepsie, pri iných ochoreniach, ktoré prechodne či trvale postihujú centrálny nervový systém.

Kvalita a prevedenie kresby môžu poukazovať aj na ťažkosti so sebadôverou, úzkosť, impulzivnosť, zvýšené agresívne pudenie. Davido (2001) uvádza, že dieťa úzkostné, málo sebedomé, kreslí obvykle tenké, ľahko naznačené čiary, obrázok neustále opravuje. Takéto deti často gumujú, preškrávajú. Naopak plné, čiary so silným tlakom môžu poukazovať na výskyt hnevливosti až agresie, hyperkativity. Dlabačová (1967) uvádza, že kresby úzkostných detí sú typické jednofarebnosťou, tieňovaním, začierňovaním plochy. Tieto deti majú tendenciu zaplňovať prázdny priestor papiera práve šrafovaním a tieňovaním. Významné miesto v hodnotení kresby má využitie farby. Hoci doteraz nie je jednotnosť v interpretácii významov jednotlivých farieb, väčšina autorov potvrdzuje, že farba symbolizuje pocity, nálady, či zdôrazňuje isté časti obrazu.

Ave-Lallemantová, známa grafologička, spojila v psychodiagnostickom kresbovom teste hodnotenie a interpretáciu grafologickú a hlbinne psychologickú. Významnú časť svojej životnej práce venovala Testu hviezd a vlín, ktorý sa v našom zemepisnom priestore začína aplikovať len v poslednom období, napriek tomu, že je mnoho rokov známy v zahraničí. V Čechách je významným aktivistom v aplikácii tohto testu Dr. Šturma a Dr. Kucharská, ktorí boli konzultantmi viacerých vedeckých a diplomových prác, overujúcich a skúmajúcich využitie tohto testu. V roku 1997 sa v Prahe, za účasti samej autorky, konalo sympóziu venované špeciálne tomuto testu. Na Slovensku je prvou lastovičkou Mgr. Magdaléna Demešová, ktorá v rámci svojej diplomovej práce na Trnavskej univerzite (2006) vytvorila kvalitnú prácu o využití a hodnotiacich kritériách tohto testu v psycho-diagnostike detí s ĽMD a epilepsiou. Potešujúce je, že tento test významne erudovane využíva a interpretuje grafologickú analýzu grafického prejavu a poskytuje dostatok overených informácií a vedeckých výsledkov, ktoré podporujú význam grafologickej analýzy v psycho-diagnostike. Kládne však aj požiadavky na psychológa, ktorý ho interpretuje, aby sa zaoberal hodnotením grafologickej stránky vytvorenej kresby.

Téma využitia kresby v psychodiagnostike je veľmi široká a sú jej venované celé monografie. Aj keď mnohí psychológovia spochybňujú opodstatnenosť grafologickej analýzy, pri využití kresby ako diagnostického materiálu, teória a prax pri jednotlivých metódach svedčia o tom, že grafologické poznatky sú pri takejto interpretácii nevyhnutné. Ak hodnotíme dieťa, ktoré už píše, grafologická analýza, i keď s istými obmedzeniami, môže byť dôležitým nástrojom pri overovaní zistení, ktoré nájdeme v kresbe a naopak.

LITERATÚRA

- AVE-LALLEMANT, U. (1984): *The stars-wave test*. Munchen, Studienkreis Ausdruckswissenschaft.
- DEMEŠOVÁ, M. (2006): *Test hviezd a vlín a jeho možnosti využitia v diagnostike organického poškodenia CNS*. Trnava, Diplomová práca
- DAVIDO, R. (2001): *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha, Portál
- KUCHARSKÁ, A. – ŠTURMA, J. (1997): *Test hviezd a vlín ve výzkumu a praxi*. Sborník příspěvků ze symposia, Praha
- SVOBODA, M. – KREJČÍŘOVÁ, D. – VAGNEROVÁ, M. (2001): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha, Portál
- ŠVANCARA, J. A KOL. (1980): *Diagnostika psychického vývoje*. Praha, Avicenum